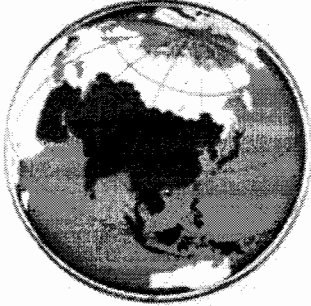

สรุปรายงานการประชุม
ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนภูมิภาคเอเชีย 2016

2016 Asia Regional Forum on Business and Human Rights

2016 Asia Regional Forum on
Business and Human Rights

Doha · 19-20 April 2016

1. ภาพรวมทั่วไป

1.1 ความเป็นมา

การประชุม UN Asia Regional Forum on Business and Human Rights จัดขึ้นโดยคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Working Group on Business and Human Rights) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the UN High Commissioner for Human Rights – OHCHR) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นโอกาสในการเร่งและขยายการบังคับใช้ “หลักการชี้แนะ เรื่อง สิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ” (Guiding Principles on Business and Human Rights - UNGP) ซึ่งได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติในปี ค.ศ. 2011 ให้รวดเร็วและกว้างขวางมากยิ่งขึ้นในทวีปเอเชีย การประชุมครั้งนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมอภิปรายประเด็นและขอบเขตว่า รัฐและองค์กรธุรกิจต่างๆ จะต้องดำเนินการอย่างไร ในการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนและหยาบคายประเด็นปัญหาที่สำคัญในเรื่องธุรกิจและสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศ

การประชุมนี้มุ่งเน้นประเด็นเรื่องวิธีการที่รัฐบาลและภาคธุรกิจจะดำเนินการให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีในการปกป้องและเคารพสิทธิมนุษยชนของตน ตัวอย่างเช่น โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights – NAP) และการจัดการในระดับห่วงโซ่อุปทานของตนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ หัวข้อของการประชุมมีประเด็นสำคัญในการปฏิบัติตามหลักการของ UNGP ในการคุ้มครอง เคารพ และเยียวยา ในฐานะมาตรฐานระดับสากลที่จะช่วยป้องกันและจัดการความเสี่ยงด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินธุรกิจ

1.2 ประเด็นที่สำคัญในการประชุม

ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนหลักๆ ที่เกิดขึ้นในทวีปเอเชีย เช่น สิทธิของแรงงานข้ามชาติ สิทธิในการถือครองที่ดิน ห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสิ่งทอ มาตรการสำคัญในการป้องกันการใช้แรงงานบังคับ แรงงานเด็ก และการค้ามนุษย์ การเข้าถึงกระบวนการเยียวยาทั้งในกระบวนการยุติธรรมและนอกกระบวนการยุติธรรม มหกรรมกีฬาขนาดใหญ่ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และสิทธิสตรีในบริบทของธุรกิจ สิทธิของชนกลุ่มน้อย

การประชุมดังกล่าวยังมีการอภิปรายถึงการปรับใช้มาตรฐานธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติ (NAP) การเฝ้าระวังด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจังของบริษัท ผ่านกระบวนการประเมินความเสี่ยงในทุกขั้นตอนของการดำเนินธุรกิจ (Human Rights Due Diligence – HRDD) การจัดทำตัวชี้วัด การประเมินและจัดทำรายงานเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะและบทบาทของรัฐในฐานะตัวละครทางเศรษฐกิจ (Economic Actors)

1.3 ผู้เข้าร่วม

การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมมากกว่า 300 คน ทั้งจากภาครัฐบาล ภาคธุรกิจ สภาอุตสาหกรรม องค์กรภาคประชาสังคม สหภาพแรงงาน ชนกลุ่มน้อย บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากภาคธุรกิจ บริษัทที่ปรึกษากฎหมาย กลุ่มนักลงทุน องค์กรระดับสากลและระดับภูมิภาค สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นักวิชาการและสื่อมวลชน รวมถึงวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรงในเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ได้แก่

- **Professor John Ruggie** อดีตผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (UN Secretary-General's Special Representative for Business and Human Rights) ซึ่งเป็นหนึ่งใน ผู้ยกร่างหลักการข้อตกลงโลก (United Nations Global Compact – UNGC) และผู้ยกร่างหลักการชี้แนะ เรื่อง สิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ (UNGP) ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญของสหประชาชาติในเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน
- **ผู้แทนรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศ**
- **ผู้แทนจากภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญหลักในทวีปเอเชีย**
- **ผู้แทนจากบริษัทข้ามชาติชั้นนำ** เช่น Adidas, Coca-cola, EY Japan, Hewlett Packard Enterprise, McDonald's, Microsoft, Repsol และ Thai Union
- **ผู้แทนจากองค์การนายจ้าง** (International Organization of Employers) และ **สมาพันธ์สหภาพแรงงานระหว่างประเทศ** (International Trade Union Confederation)
- **ผู้แทนองค์กรพัฒนาเพื่อเอกชน** ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มแรงงานจากทั่วทวีปเอเชีย
- **ในส่วนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ** สืบเนื่องจากคณะอนุกรรมการด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ได้พบผู้แทนของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อหารือและประสานความร่วมมือในการดำเนินงานด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2559 โดยผู้แทนสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ได้แจ้งว่าองค์การสหประชาชาติ โดยคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Working Group on Business and Human Rights) จะจัดประชุมเวทีธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย และประสานไปยังคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Working Group on Business and Human Rights) ซึ่งประจำอยู่ที่สำนักงานใหญ่ ณ นครเจนีวา และแจ้งกลับมาว่าสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ เห็นว่าการประชุมดังกล่าวจะมีประโยชน์ต่อการทำงาน

ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของ กสม. ในฐานะสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งในการประชุมดังกล่าว ยังมีหัวข้อการประชุมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยตรงอย่างน้อย 2 หัวข้อ ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการประสานงานระหว่างประเทศว่าด้วยสถาบันแห่งชาติเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (International Coordinating Committee of NHRIs – ICC) คือ 1) การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการเยียวยาบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากภาคธุรกิจ โดยเฉพาะประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน (Strengthening the role of NHRIs in Asia to provide access to remedy, especially in cross-border cases) และ 2) บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (The role of NHRIs in NAP processes) จึงสนับสนุนให้ กสม. ดำเนินการสมัครเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว และประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้อนุมัติให้นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ ในฐานะประธานอนุกรรมการด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว โดยมีนางสาวอัจฉรา ฉายากุล ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนางสาวร่มฉัตร วชิรรัตนากุล นักวิชาการสิทธิมนุษยชนปฏิบัติการ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการคณะ เข้าร่วมประชุม

2. สรุปสาระสำคัญของการประชุม

2.1 คำกล่าวเปิดงาน โดยนาย Dante Pesce ประธานคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และนาย Karim Ghezraoul ผู้แทนพิเศษและผู้แทนสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ สรุปได้ว่า

ประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของโลกและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในหลายทศวรรษที่ผ่านมา ในขณะเดียวกัน ก็มีความสนใจมากขึ้นในเรื่องผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนของกิจกรรมทางธุรกิจของบริษัทต่างๆ ในทุกอุตสาหกรรม การป้องกันและให้ความสำคัญต่อผลกระทบของภาคธุรกิจต่อสิทธิมนุษยชนจึงเป็นประเด็นที่สำคัญในปัจจุบัน การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมในหัวข้อธุรกิจและสิทธิมนุษยชนครั้งแรกที่สหประชาชาติจัดขึ้นในทวีปเอเชีย จึงเป็นโอกาสที่พิเศษและหายากยิ่งที่จะได้เปิดให้มีการอภิปรายถึงเรื่องการดำเนินธุรกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อสิทธิมนุษยชน

2.2 การปาฐกถา โดย Professor John Ruggie อดีตผู้แทนพิเศษด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (UN Secretary-General's Special Representative for Business and Human Rights) ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้กร่างหลักการข้อตกลงโลก (United Nations Global Compact) และผู้กร่าง “หลักการชี้แนะ เรื่อง สิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ (UN Guiding Principles on Business and Human Rights)

ศาสตราจารย์ John Ruggie ได้นำเสนอรายงานฉบับใหม่ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสหพันธ์ฟุตบอลระหว่างประเทศ (FIFA) เนื่องจากในปัจจุบัน FIFA และองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ ก็มีหน้าที่ต่อสิทธิมนุษยชน

FIFA ได้ขอให้ศาสตราจารย์ Ruggie ทำรายงานเสนอต่อ FIFA โดยรายงานชื่อ "For the Game, For the World" FIFA and Human Rights เผยแพร่ในเดือนกุมภาพันธ์ มีข้อเสนอจำนวน 25 ข้อ ซึ่งใช้หลักการ UNGP เป็นมาตรฐานในการวิเคราะห์ เสนอต่อ FIFA

ประเทศกาตาร์จะเป็นเจ้าภาพฟุตบอลในปี ค.ศ. 2022 ไม่เพียงแต่การก่อสร้างสนามเท่านั้น ประเทศกาตาร์จำเป็นต้องสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคเพิ่มเติมเพื่อรองรับการจัดมหกรรมกีฬา ดังกล่าว จึงมีการนำเข้าแรงงานค่าแรงต่ำจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม มีรายงานจำนวนมากเปิดเผยว่า แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ที่อยู่ภายใต้สภาพการทำงานที่เลวร้าย อาหาร ที่พักที่ไม่เหมาะสม รวมถึงชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน โดยที่ขนาดของกิจกรรมและความสัมพันธ์กับภาคส่วนต่างๆ ของ FIFA มีขนาดใหญ่ระดับโลก นั้นหมายความว่า การดำเนินการต่างๆ ของ FIFA มีข้อผูกพันและมีศักยภาพสูงในการยกระดับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนของทุกคนในโลก

2.3 วาระการประชุมอื่นๆ ที่สำคัญ

1) หลักการชี้แนะ เรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจ (UN Guiding Principles on Business and Human Rights)

Lene Wendland ผู้แทนสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) เสนอต่อที่ประชุมถึงหลักการชี้แนะ เรื่อง สิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจ (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) ได้รับการเห็นชอบและเริ่มใช้เมื่อปี ค.ศ. 2011 เป็นเอกสารที่จัดทำและเผยแพร่โดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ โดยการสนับสนุนของเลขาธิการสหประชาชาติ โดยศาสตราจารย์ John Ruggie จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) ในฐานะผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติเป็นผู้จัดทำ โดยวางอยู่บนหลัก 3 ประการ คือ

- หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (State duty to protect) โดยรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองไม่ให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากองค์กรของรัฐหรือบุคคลที่สาม ซึ่งหมายความรวมถึงองค์กรภาคธุรกิจด้วย หน้าที่ในการคุ้มครองมี 4 ประการ คือ 1) การบังคับใช้กฎหมาย 2) การประกันว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจจะต้องไม่เป็นอุปสรรคและต้องส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน 3) การจัดให้มีแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และ 4) การสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจกำหนดวิธีการรับมือกับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน
- หน้าที่ของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิมนุษยชน (Corporate responsibility to respect) องค์กรและบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรภาคธุรกิจมีหน้าที่ในการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยองค์กรธุรกิจควรเคารพสิทธิมนุษยชน หลีกเลี่ยงที่จะละเมิด และควรดูแลผลกระทบจากการที่องค์กรได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ จะต้องมีการผูกพันนโยบาย (policy commitment) และการเฝ้าระวังในเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง (Human Rights Due Diligence) และการประเมินผลกระทบ (human rights impacts assessment) ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน รวมถึงการประเมินความเสี่ยงภัยในด้านสิทธิมนุษยชน มีการจัดทำตัวชี้วัด (indicators) และ การประเมินผลสัมฤทธิ์ การจัดทำรายงาน การเปิดเผยข้อมูล ความโปร่งใส และการสื่อสารต่อสาธารณะ

- การเยียวยา (Access to remedies) เมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น รัฐจะต้องจัดให้มีการเยียวยาที่เหมาะสม ทั้งโดยกระบวนการยุติธรรมหรือนอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งยังเรียกร้องให้องค์กรภาคธุรกิจจัดให้มีช่องทางในการร้องเรียนและเยียวยา เมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นด้วย ไม่ว่าจะโดยกิจการนั้นเองหรือการรวมกลุ่มขององค์กรภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องที่ได้รวมตัวกันเป็นสมาคมธุรกิจ

2) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกายในทวีปเอเชีย

โรงงานผลิตสิ่งทอในฐานะส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุตสาหกรรมของโลก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของทวีปเอเชีย สร้างการจ้างหลายล้านอัตราและโอกาสทางเศรษฐกิจจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงไม่กี่ปีนี้แสดงให้เห็นความท้าทายต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนในอุตสาหกรรมดังกล่าว ตัวอย่างปัญหาสำคัญที่ยังคงเกิดขึ้นในทวีปเอเชีย เช่น การจ่ายค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน การละเมิดในสถานที่ทำงานและการเลือกปฏิบัติทางเพศ การห้ามก่อตั้งสหภาพแรงงาน สภาพการทำงานที่เป็นอันตราย การใช้แรงงานบังคับและแรงงานเด็กในการผลิตฝ้ายดิบ การละเมิดสิทธิแรงงานข้ามชาติและผู้ลี้ภัยหลายบริษัทได้ดำเนินการจัดการต่อปัญหาดังกล่าว แต่ก็ยังคงมีบริษัทอีกจำนวนมากที่ล้มเหลวในการทำธุรกิจ โดยเคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักการ UNGP โดยภาพรวมแล้วยังคงมีช่องว่างระหว่างการทำกับดูแลและวิธีการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันที่ต้องทำงานโดยแข่งกับเวลาและการพยายามลดต้นทุนในการทำธุรกิจ

3) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในบริบทของการเข้าถึงสิทธิในที่ดิน

ผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนซึ่งกำลังเกิดขึ้นในบริบทของการใช้และการเข้าถึงสิทธิในที่ดินเป็นหนึ่งในความท้าทายด้านสิทธิมนุษยชนที่กำลังเกิดขึ้นกับหลายประเทศในทวีปเอเชีย ในขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งมีพื้นฐานจากการใช้และครอบครองที่ดิน ทำให้เกิดการเติบโตและการพัฒนาอย่างรวดเร็วในภูมิภาค หลายกรณีส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ผลการวิเคราะห์จากสถาบัน Business and Human Rights Resource Centre พบว่า กว่าร้อยละ 52 ของการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวข้องกับสิทธิในที่ดิน

ภาคธุรกิจหลายสาขามีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเกษตร การผลิตกระแสไฟฟ้าพลังงานน้ำ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญรวมไปถึงการบังคับย้ายถิ่น การสูญเสียสภาพแวดล้อมที่เคยอยู่อาศัยเดิมผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อย เช่น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและการขอความสมัครใจ การข่มขู่ปกป้องสิทธิมนุษยชน ภายใต้อาการความท้าทายต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นจากความล้มเหลวของรัฐในการปกป้องสิทธิในที่ดิน อันมีผลมาจากการทุจริตและขาดความโปร่งใสในการให้สัมปทานการใช้ที่ดิน รวมถึงความล้มเหลวในการจัดให้มีการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาสำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ในขณะที่หลายประเทศได้เริ่มเข้ามากำกับดูแลการให้สิทธิในที่ดินและการจัดการที่ดินในภาพรวม ทั้งการออกกฎหมายห้ามการบังคับย้ายถิ่นฐานและการรับรองให้มีการจ่ายเงินชดเชยและที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมยุติธรรม แต่หลายประเทศยังคงล้มเหลวในการจัดการเรื่องดังกล่าว

4) ข้อท้าทายในประเด็นสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน

สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้ดำเนินโครงการ เรื่อง ความรับผิดชอบและกระบวนการเยียวยา (Accountability and Remedy Project) ซึ่งมุ่งเน้นประเด็นการพัฒนาข้อชี้แนะในทางปฏิบัติแก่รัฐ เพื่อที่จะเพิ่มความรับผิดชอบและความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาเมื่อบริษัทต่างๆ เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง สำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ได้เผยแพร่ร่างรายงานดังกล่าวเพื่อให้รัฐต่างๆ ตระหนักถึงปัญหาและข้อท้าทายในทางปฏิบัติซึ่งอาจจำกัดการเข้าถึงความรับผิดชอบและทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพได้ และสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ จะเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนในเดือนมิถุนายนที่จะถึงนี้

หนึ่งในประเด็นที่โครงการนี้ให้ความสนใจ คือบทบาทและความรับผิดชอบของรัฐที่ได้รับผลประโยชน์ในกรณีที่บริษัททำการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน ทั้งนี้ หลักการ UNGP ได้กำหนดว่ารัฐต้องกำหนดความคาดหวังต่อองค์กรธุรกิจที่ตั้งอยู่ในดินแดนหรือเขตอำนาจของรัฐว่า จะต้องมีการดำเนินการที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชน ในการดำเนินธุรกิจ และยังกำหนดว่ารัฐต้องประกันว่ากฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการก่อตั้งและการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ เช่น กฎหมายธุรกิจต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการเยียวยา ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงการใช้สิทธิทางศาลของประเทศแม่ที่บริษัทดังกล่าวจดทะเบียน อย่างไรก็ตาม ในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากภาคธุรกิจข้ามพรมแดน มีข้อท้าทายจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศและการประสานงานกันระหว่างรัฐในการเข้าถึงข้อมูลและการทำงานร่วมกันจากทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง

5) หน้าที่ของรัฐในการปกป้องสิทธิมนุษยชนในตลาดการค้า : การผสมผสานหลักการสิทธิมนุษยชนในกฎหมายและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจของทวีปเอเชีย

ในขณะที่ทวีปเอเชียกำลังมีบทบาทที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจโลก มีความจำเป็นที่จะต้องประกันให้ได้ว่า มาตรฐานของภาคธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสิทธิมนุษยชนถูกบูรณาการเข้ากับหลักกฎหมายและนโยบายต่างๆ ของเศรษฐกิจภายในแต่ละประเทศ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลที่สำคัญ คือ UNGP ได้วางบรรทัดฐานอย่างชัดเจนว่า รัฐมีหน้าที่ต้องบังคับใช้กฎหมายที่มุ่งหรือมีผลกำหนดให้องค์กรธุรกิจเคารพสิทธิมนุษยชนและประกันว่ากฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการก่อตั้งและการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ เช่น กฎหมายธุรกิจ ต้องไม่เป็นอุปสรรค แต่ต้องส่งเสริมให้เกิดการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน หลักการดังกล่าวยังกำหนดกรอบเรื่องความสัมพันธ์ของกิจกรรมทางธุรกิจเศรษฐกิจของรัฐในระดับสากล

รัฐมีบทบาทที่แตกต่างกันในระบบเศรษฐกิจ รัฐมีบทบาทเป็นผู้กำกับดูแลและกำหนดวิธีปฏิบัติของภาคธุรกิจและการทำธุรกรรมการเงิน เป็นเจ้าของ นักลงทุน ผู้ค้าประกัน ผู้จัดซื้อจัดจ้าง รวมไปถึงผู้สนับสนุนการลงทุน บทบาทเหล่านี้ทำให้รัฐมีโอกาสที่จะแสดงบทบาทสำคัญในการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นจากการทำธุรกิจ บทบาทเหล่านี้จึงต้องการความชัดเจนในระดับนโยบาย การเป็นตัวอย่างไม่แก่ภาคธุรกิจ โอกาสเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้จากการเพิ่มหลักธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคมคล้อยกับหลักการ UNGP หลายรัฐบาลเริ่มต้นด้วยการให้คำชี้แนะแก่ภาคธุรกิจในประเทศของตน รวมถึงผ่านการรายงานความยั่งยืนของตลาดหลักทรัพย์ภายในประเทศและหน่วยงานกำกับดูแลบริษัทจดทะเบียน หน่วยงานลงทุนและหน่วยงานผู้ค้าประกัน สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในหลายๆ ประเทศกำลังเพิ่มบทบาทที่สำคัญของตนเองในเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

นอกจากนั้น ปัจจุบันบริษัทต่างๆ เริ่มให้ความสำคัญกับการทำธุรกิจโดยรับผิดชอบต่อสังคมและการทำธุรกิจอย่างยั่งยืน สิทธิมนุษยชนกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน มาตรฐานสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ เช่น แนวปฏิบัติสำหรับบริษัทข้ามชาติขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD Guidelines for Multinational Enterprises) และ ISO 26000 ก็ใช้สิทธิ

มนุษย์ชนเป็นตัวชี้วัด อย่างไรก็ตาม ยังคงมีช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติที่แท้จริง ดังจะเห็นได้จาก ยังไม่มีการประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในทวีปเอเชีย และมีความสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนน้อยมากจากรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ

6) สิทธิมนุษยชนในภาคเทคโนโลยีและการสื่อสาร

ในทวีปเอเชียนอกจากยังมีข้อถกเถียงและความท้าทายในเรื่องการถอดรหัสข้อมูลและสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ยังมีผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากอุตสาหกรรมโทรคมนาคมและการสื่อสาร เช่น ในระดับห่วงโซ่อุตสาหกรรม บทบาทของภาคธุรกิจในการบริหารของ e-governance และสถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในโลกออนไลน์

3) แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights – NAP)

3.1 ความหมายของแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights – NAP)

แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights – NAP) ตามความหมายของคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Working Group on Business and Human Rights - UNWG) หมายถึง แผนยุทธศาสตร์และนโยบายที่พัฒนาขึ้นเพื่อคุ้มครองผลกระทบด้านลบต่อสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจากภาคธุรกิจ โดยสอดคล้องกับหลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจ (UNGPs)

3.2 สาระสำคัญของ NAP

คณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้จัดทำเอกสารที่ชื่อว่า “Guidance on National Action Plans on Business and Human Rights” โดยกำหนดบรรทัดฐานที่ขาดไม่ได้ในแผนปฏิบัติการชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนหรือ NAP ที่มีประสิทธิภาพ โดยบรรทัดฐานที่สำคัญประกอบด้วย 4 หลักการ ดังนี้

1) NAP จะต้องจัดทำขึ้นโดยตั้งอยู่บนหลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจ (UNGPs) ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการบังคับใช้หลักการดังกล่าว โดยจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงพันธกรณีของรัฐภายใต้หลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในการปกป้องการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากภาคธุรกิจ และการจัดให้มีการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ NAP ยังต้องส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเคารพสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงให้มีกระบวนการเฝ้าระวังด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ยิ่งไปกว่านั้น NAP จะต้องเกื้อหนุนหลักการสำคัญด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งเรื่องหลักการไม่เลือกปฏิบัติและหลักความเสมอภาค

2) NAP จะต้องแสดงให้เห็นถึงบริบทที่แท้จริงและเฉพาะเจาะจงว่า ภาคธุรกิจในประเทศนั้นๆ มีศักยภาพและอาจก่อผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศอย่างไร รัฐบาลควรจะต้องกำหนดประเด็นที่รัฐบาลให้ความสำคัญและวิธีการดำเนินการที่ดำเนินการได้จริงในการปกป้องและการเยียวยาผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากภาคธุรกิจ

3) การจัดทำ NAP จะต้องเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด และกระบวนการจัดทำต้องเป็นไปโดยโปร่งใส ผู้มีส่วนได้เสียจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำและการปรับปรุงแก้ไข NAP นอกจากนี้ ความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ จะต้องถูกรับฟัง และต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำทุกขั้นตอน

4) กระบวนการจัดทำ NAP จะต้องถูกสอบทานและแก้ไขให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ โดย NAP จะต้องตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่สั่งสมมาตามลำดับ

3.3 กระบวนการจัดทำ NAP

คณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเสนอให้รัฐบาลพิจารณาแผนการจัดทำ NAP 5 ระยะ (a five-phase process) ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย 15 ขั้นตอน ระยะที่ 1-3 เป็นการอธิบายขั้นตอนการริเริ่มกระบวนการจัดทำ NAP ระยะที่ 4-5 คือ ขั้นตอนของกระบวนการที่ต่อเนื่องของการบังคับใช้ การติดตาม และการแก้ไขปรับปรุง NAP ฉบับสมบูรณ์ที่บังคับใช้แล้ว

ระยะที่ 1 การริเริ่มจัดทำ (Phase 1 : Initiation)

1. แสวงหาความตกลงกับรัฐบาลและเผยแพร่เอกสารที่แสดงความผูกพันของรัฐบาลในการจัดทำแผนปฏิบัติการชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นทางการ
2. ออกแบบวิธีการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนการทำงานของหน่วยงานที่มีบทบาทนำในการจัดทำแผนฯ รูปแบบของความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
3. ออกแบบวิธีการร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียที่มีใช้รัฐ
4. จัดทำและเผยแพร่แผนการทำงาน รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอต่อการจัดทำแผนฯ

ระยะที่ 2 การประเมินและปรึกษาหารือ (Phase 2 : Assessment and Consultation)

5. สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องผลกระทบด้านลบของภาคธุรกิจต่อสิทธิมนุษยชน
6. บังคับช่องว่างของรัฐและภาคธุรกิจในการปรับใช้หลักการ UNGPs
7. ปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ และวิเคราะห์เรียงลำดับปัญหาและประเด็นสำคัญ

ระยะที่ 3 ร่างแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (Phase 3 : Drafting of Initial NAP)

8. ร่างแผนปฏิบัติการชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น -
9. นำเสนอร่างกับผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เพื่อปรึกษาหารือ
10. จัดทำร่างฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่

ระยะที่ 4 การบังคับใช้ (Phase 4 : Implementation)

11. ปฏิบัติการตามแผนฯ และทำงานร่วมกันภาคส่วนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
12. ดำเนินการเพื่อให้มั่นใจได้ว่าภาคส่วนต่างๆ ได้ดำเนินการติดตามการบังคับใช้แผนฯ

ระยะที่ 5 การปรับปรุงแผนฯ (Phase 5 : Update)

13. ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้แผนฯ และพิจารณาหาช่องว่างที่เกิดขึ้น
14. ปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เพื่อวิเคราะห์เรียงลำดับปัญหาและประเด็นสำคัญ
15. ร่างแผนฯ ฉบับปรับปรุง ปรึกษาหารือ จัดทำแผนฉบับสมบูรณ์และประกาศใช้

3.4 สถานการณ์การจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) ในทวีปเอเชีย

แม้จะเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนซึ่งริเริ่มโดยรัฐเป็นกุญแจสำคัญในการบังคับใช้หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจ (UNGP) ซึ่งคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้จัดทำข้อเสนอสำหรับรัฐบาลตามเอกสาร ที่ชื่อ “Guidance on National Action Plans on Business and Human Rights” ตามที่ได้กล่าวถึงในหัวข้อ 3.3 แล้ว หลักการชี้แนะนี้จัดทำขึ้นโดยการปรึกษาหารือและรับฟังข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียและผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในทวีปเอเชียด้วย ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เครื่องมือต่างๆ ถูกเสนอเพื่อช่วยรัฐบาลของประเทศต่างๆ จัดทำแผนปฏิบัติการชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

กระนั้นก็ตาม มีเพียงไม่กี่ประเทศที่ได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และนับถึงปัจจุบัน ไม่มีประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกประกาศใช้แผนฯ เลยแม้แต่ประเทศเดียว ในขณะที่สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้แสดงบทบาทนำในการริเริ่มจัดทำแผนดังกล่าวฯ ทั้งในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย เกาหลีใต้ และฟิลิปปินส์ อีกทั้งรัฐบาลของประเทศเมียนมาร์ก็ได้ประกาศเจตนารมณ์ในการจัดทำแผนฯ ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ทั้งทวีปเอเชียยังเผชิญช่องว่างที่สำคัญในการพัฒนาแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนที่ได้รับความเชื่อถือจะเป็นเครื่องมือที่ศักยภาพสำคัญในการจัดการปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของทวีปเอเชีย ทั้งเรื่องสิทธิแรงงานข้ามชาติ การปกป้องและเคารพสิทธิแรงงาน ผลกระทบต่อสิทธิในที่ดิน สิ่งแวดล้อม และสิทธิของชนกลุ่มน้อย ยิ่งไปกว่านั้น NAP ที่ถูกจัดทำอย่างถูกต้องจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการลงทุน (investment) และห่วงโซ่อุปทานการผลิต (supply chain) ที่ยั่งยืน

4) บทบาทของคณะผู้แทน กสม.

4.1 การนำเสนอบทบาทของ กสม. ในการปฏิบัติตาม UNGP และการริเริ่มกระบวนการยกร่าง NAP ของประเทศ

คณะผู้แทน กสม. ได้รับเชิญจากคณะทำงานว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการประสานงานระหว่างประเทศว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (Working Group on Business and Human Rights of the National Coordination Committee of NHRIs – ICC) เพื่อแลกเปลี่ยนต่อที่ประชุมในหัวข้อบทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (The Role of NHRIs in NAP Process) ร่วมกับผู้แทนจากสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเดนมาร์ก (Danish Institute for Human Rights) ผู้แทนจากสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเยอรมัน (German Institute for Human Rights) ผู้แทนองค์กร International Corporate Accountability Roundtable (ICAR) และผู้แทนองค์กร Global Business Initiative

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและนางสาวอัจฉรา ฉายากุล ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้นำเสนอบทบาทของ กสม. ผ่านคณะอนุกรรมการสิทธิทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในการดำเนินการเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งเมื่อ 6 เดือนที่ผ่านมา นับตั้งแต่การจัดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานสากลต่างๆ ที่มีอยู่ในการให้ภาคเอกชนเคารพสิทธิมนุษยชนและแนวปฏิบัติที่ดีของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศต่างๆ แล้ว ยังได้มีการเผยแพร่ข้อมูลและการปฏิบัติตาม UNGP ตลอดจนการริเริ่มประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการปฏิบัติตาม UNGP การริเริ่มจัดทำโครงการนำร่องในเรื่องธุรกิจและอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยว รวมถึงการริเริ่มกระบวนการยกร่าง NAP ของประเทศไทย ร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้ ได้สรุปบทบาทของ กสม. ที่ผ่านมา ดังนี้

กสม. ไทยจะแสดงบทบาทเป็นผู้ประสานงาน โดยจะดึงผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

กสม. ไทยจะรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ขับเคลื่อนกระบวนการ เจรจาต่อรอง เพื่อลดทอนปัญหาอุปสรรค และให้การสนับสนุนผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนในกระบวนการนำหลักการชี้แนะไปสู่การปฏิบัติ และกระบวนการจัดทำ NAP

กสม. ไทย จะรับบทบาทของการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูล ประสพการณ์ และองค์ความรู้ทั้งจากด้านในและด้านนอกองค์กร เพื่อเปิดเผยต่อสาธารณชนและผู้มีส่วนได้เสีย

กสม. ไทยในอนาคต จะมีบทบาทในการเฝ้าระวัง (monitor) สถานการณ์สิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับธุรกิจ และประเมินสถานการณ์ โดยจะรวบรวมข้อมูลและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับเกณฑ์ชี้วัด ตรวจสอบสถานการณ์และจัดทำรายงานเสนอต่อสาธารณะ ต่อผู้มีอำนาจหน้าที่ และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

4.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายและความร่วมมือ

ผลจากการนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมดังกล่าวพบว่า ภาคส่วนต่างๆ ตอบรับและยินดีที่ กสม. มีความตั้งใจในการแสดงบทบาทผู้นำในการส่งเสริมหลักการ UNGP ให้แพร่หลายในประเทศไทย เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ เกิดความเข้าใจและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชน รวมทั้งพยายามผลักดันให้รัฐและภาคธุรกิจนำหลักการ UNGP ไปบังคับใช้ในการดำเนินงานของตน อีกทั้งยังเสนอความร่วมมือระหว่างองค์กรและความช่วยเหลือทางเทคนิคต่างๆ ดังนี้

- **โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme – UNDP)** UNDP เป็นเครือข่ายการพัฒนาทั่วโลกของสหประชาชาติที่มีบทบาทส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงและการเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ด้วยความรู้ ประสพการณ์และทรัพยากร เพื่อช่วยให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีกว่า ทั้งนี้ปัจจุบัน UNDP ได้ร่วมมือกับสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประเทศต่างๆ ในการริเริ่มจัดทำ NAP อีกทั้งยังมีโครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (baseline study) เรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียน ทั้งนี้ ผู้แทน UNDP เสนอความช่วยเหลือทางวิชาการในการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการและให้คำปรึกษารวมถึงการแลกเปลี่ยนประสพการณ์กับ กสม. เพื่อเริ่มต้นผลักดันให้มี NAP ในประเทศไทย รวมถึงร่วมกับ กสม. จัดทำ baseline study ก่อนการยกร่าง NAP เพื่อเปิดช่องทาง โดยสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย
- **สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเดนมาร์ก (Danish Institute for Human Rights)** จากการพูดคุยกับ Ms. Elin Wrzoncki, Programme Manager, Human Rights & Business จากสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเดนมาร์ก ในเบื้องต้น ทางสถาบันฯ ได้กล่าวถึงโครงการนำร่องของคณะกรรมการด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ในการส่งเสริม หลักการ UNGP ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวว่า ทาง Danish Institute for Human Rights ร่วมกับ Myanmar Centre for Responsible Business ได้เคยจัดทำโครงการวิเคราะห์ผลกระทบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศเมียนมาร์ (Sector-Wide Impact Assessment - SWIA) โดยร่วมมือกับโรงแรม บริษัทจัดการท่องเที่ยว รัฐบาลและภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวในประเทศพม่า ทั้งนี้ หาก กสม. สนใจว่าจะเป็นประโยชน์ อาจหารือเพื่อความร่วมมือกันต่อไปได้ในอนาคต

- **German Institute for Human Rights (Deutschen Institut für Menschen-Rechte – DIFR)** เยอรมนีได้จัดทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (baseline assessment) ในฐานะส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของประเทศ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานฉบับแรกที่จัดทำขึ้นในกระบวนการร่างแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเยอรมันมีบทบาทสำคัญ ในกระบวนการจัดทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว ในการพูดคุยเบื้องต้นกับ Ms. Sara Phung, Policy Advisor on NAP on Business and Human Rights จากสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเยอรมัน พบว่าสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกำลังจะทำโครงการความร่วมมือกับสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจะพิจารณาความเป็นไปได้ในการประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงยินดีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเยอรมันในกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของประเทศเยอรมันด้วย
- **ธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank - ADB)** คณะผู้แทน กสม. ได้พบกับ Ms. Jennifer Francis, Principal Facilitator Specialist ของธนาคารพัฒนาเอเชีย ซึ่ง Ms. Francis ได้เสนอว่าธนาคารพัฒนาเอเชียมีโครงการฝึกอบรมการระงับข้อพิพาท ซึ่ง ADB ยินดีจะมาดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการระงับข้อพิพาท
- **คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Asean Intergovernmental Commission on Human Rights - AICHR)** คณะผู้แทน กสม. ได้หารือกับ ดร. เสรี นนทสูติ ผู้แทนไทยในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถึงแผนความร่วมมือในการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Regional Action Plan on Business and Human Rights – RAP) ว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ซึ่ง ดร. เสรี นนทสูติ มีความเห็นว่า ในอาเซียนยังมีปัญหาการไม่มีการประสานของกลไกภายในอาเซียน และ AEC ไม่ได้คำนึงถึงด้านสิทธิมนุษยชน และเสนอให้ประเทศไทยจัดทำ NAP คู่ขนานกับ RAP โดยการสร้างบทบาทนำของประเทศไทยในภูมิภาคในสาขาต่างๆ เช่น สถาบันกำกับดูแล (regulator) โดยคณะกรรมการกำกับตลาดหลักทรัพย์ (กตล.) เป็นต้น

4.3 Prof. John Ruggie ต้อนรับมากล่าวปาฐกถาในประเทศไทยตามคำเชิญ

คณะผู้แทน กสม. ได้พบกับ Professor John Ruggie อดีตผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN Secretary-General's Special Representative for Business and Human Rights) ทั้งนี้ คณะผู้แทน กสม. ได้เรียนให้ Prof. Ruggie ทราบถึงแผนงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการส่งเสริมหลักการ UNGP ให้แพร่หลายในประเทศไทย รวมถึงการผลักดันให้รัฐบาลริเริ่มจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ กสม. อาจจัดเวที สานเสวนาให้ภาคส่วนต่างๆ ได้อภิปรายถึงหลักการ UNGP และการจัดทำ NAP ในครั้งนี้ จึงขอเรียนเชิญ Professor Ruggie ซึ่งเป็นผู้ยกย่องหลักการ UNGP เป็นองค์ปาฐกในเวทีดังกล่าว เพื่อสร้างความตื่นตัวและ

ความตระหนักรู้ในเรื่องผลกระทบจากการทำธุรกิจ กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย และ Prof. Ruggie ตอบรับมากล่าวปาฐกถาในประเทศไทยตามคำเชิญ

5. ข้อสังเกต

จากการเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ เห็นได้ชัดเจนว่าเวทีระหว่างประเทศและสหประชาชาติ กำลังให้ความสำคัญกับบทบาทของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน หากภาคธุรกิจไทยยังคงไม่ปรับตัวหรือขาดความตระหนักถึงแนวโน้มของโลก ก็จะมีผลกระทบถูกกดดันและกระทบถึงการดำเนินการลงทุนระหว่างประเทศที่จะกระทบกับธุรกิจเอง และจะกระทบไปถึงผลประโยชน์ของประเทศในภาพรวมด้วย ดังตัวอย่างต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี การที่ภาคธุรกิจและประเทศจำเป็นต้องปรับตัวหรือแก้ไขปัญหา มีความสำคัญต่อความยั่งยืน (sustainability) ทั้งในการประกอบธุรกิจของภาคเอกชนเอง รวมถึงการพัฒนาของประเทศ แต่ในกระบวนการปรับตัวให้ภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิมนุษยชนในการดำเนินธุรกิจนั้น ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ภาคเอกชนเอง หรือภาคประชาสังคม ต้องเข้ามามีส่วนรวมเพื่อให้เกิดผลอย่างจริงจัง มิฉะนั้น ความขัดแย้งระหว่างการดำเนินการลงทุนกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนต่างๆ ก็จะมีมากขึ้นและรุนแรงขึ้น ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ประเด็นดังกล่าวยิ่งจะมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อมีการบูรณาการทางเศรษฐกิจ การค้าและการตลาด จากการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) ที่จะมีการค้าการลงทุนระหว่างกันเพิ่มขึ้น ตลอดจนจากแหล่งทุนภายนอกภูมิภาค ซึ่งหากอาเซียนยังไม่ดำเนินการในเรื่องการให้ภาคธุรกิจต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งเปรียบเสมือนวัคซีนแล้ว โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้ง ตลอดจนทุนจากภายนอกภูมิภาคจะเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากประชาชนและประเทศในภูมิภาคก็ย่อมจะมีสูงมากยิ่งขึ้น

ฝ่ายเลขานุการ คณะอนุกรรมการด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ